

דרוש על התורה

כח"ש השלישי וכו'. ראוי לעורר המסקנות עוד ועל שופר ג'כ חסר, ואמר כך כתיב וכל העם רואים את הקולות וכו' ואת קול השופר שניהם מלאים. ועוד כי בפרשת ואתנו (דברים ב') כתיב קול גדול ולא יסף בלשון קול אחד ולא כתיב קולות, ואולי כמאן בבי המקומות כתיב קולות לשון רבים :

כתיב

(קולות א') מה יחרון לאדם בכל עמלו שיצמול תחת השמש. שלמה המלך ע"ה

התחיל בספרו בספורי מעשי האדם, ואמר מה יחרון לאדם בעמלו, ועל זה אמר מה הוא התורה, הוא מה שיוזר עליו שמו שנקרא אדם על שם שנברא מן האדמה, אשר יש לוסתפק בזה למה נתייחד יותר מכל הנבראים שכלם מן האדמה ונבראו. ויבחרו כי הנבמה הרי היא נמות חומר האדמה ביותר מן האדם, אבל לכך נקרא הוא על שם האדמה יותר מכל הנבראים שכלם מן האדמה היתומו ודמיונו אליה לגמרי מה שאין כן בהנמה וכל שאר הנבראים. כי האדמה היא מגדלת ומציינת אל הפעל הצמח ואילנות ופירות וכל הדברים, ונהי הוא בכח ויוצא ממה הכל לפעל. כמו כן האדם כמגדלו הוא בכח ומציא שלימותו אל הפעל. ולכך נקראים מעשי האדם המובח פרי מעליותה אצלו, וכן המעשים הרעים נקראים פרי מעליותה (כקדושי דף מ"ז) כל זה מפני שבעני כדאיתא (בפרושין דף מ"ז) כל זה מפני שהאדם נקרא על שם האדמה והפירות האדמה הואת הם המעשים, אם טובים הרי הוציאה פירות טובות, אם רעים הרי קוצי וחרדד הצמחים, ודבר זה מכוון בכמה מקומות עד שאמר שיעקב תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, לא כן מסודרים בהנבראים על ענין זה כל שאר הנבראים שאינם כהם ומצאנו במיד כשנבראו, ולכך נקראת שהיה בהם נמצא גם מיד כשנבראו, ולכך נקראת

לשון יחיד ולפני זה כתיב וחתו לשון רבים. (ז) מה שכתוב וישה עליו אל האלהים וטפי היה ליה למכתב ועל משה כדכתיב בכל מקום. (ח) והלא לא צוה לו השם במאן לעלות וכל מקום צוה לו לעלות. (ט) כה ראמר לבית יעקב והגיד לבני ישראל שפירש בו רש"י ז"ל לפשים בלשון רכה ולאשים בלשון קשה פירש להם עונשין וקדושי מצות. מה נמשך או צריך לפרש עונשים לאשים דאם לא כן יאמר דעמא דלפיל עונשים גדולים לא אמרנו נעשה ונגזר א"כ יושים נמי הרי הקשה והכתוב אש על מנת כן לא נפלונו עלינו. ואם אין יאמר לו על מנת כן לא נפלונו עלינו. ואם אין כאן בית מחשה לפענה זאת, איך לאשים להם הוצרך לפרש. (י) מה שבא הכתוב לפסול ולומר שהמורה את ברתיה שרצה לומר התורה, הרי כבר כתיב ברישא דקרא אש שמות משמעו בקול. (יא) שכתב והייחוס לי מגולה מה ענין לשון מגולה (יב) מהו מוכן והוראת אהם הוהי הגאמר כאן. (יג) מהו מוכן והוראת אהם הוהי ל ממלכת כהנים וכו'. (יד) איד יפול אמר כל אשר דבר ה' נעשה הרי לא צוה להם דבר. (טו) ורש"י פרש רצונו לראות את מלכנו, הניד לו. (טז) חכמה אמר שיבא אל משה בעב הענן הרי גם חכמה אמר שיבא אל משה בעב הענן בעבור יסמך השם בדברו עמו. (יז) ויהי ביום השלישי ויהי קולות וברקים וענן כבד, קולות וברקים וענן כבד למה הוהי. (יח) ויהי קול השופר והלך חוק מאר ופירש"י דשופר של אילן של יצחק היה מה ענין אילן של יצחק לבאן. (יט) כמאן כתיב ויהי קול חסר, וכן במקרא הוה כתיב

אמרם מועלים מי שקדמותו, הרי מכוון גילה ראה ברורה כשמש בצהרים שונים אם באמר איה דברי גדר והיקוץ הוראים לפי החזק לפי חזק ולפי השעה, שאין לחדר אחיזתו לסקסן ולומר וכו' נא ימות עליהם בימי שנת דוד ודור למה לא נשמע בהם כדבר הזה. כי על זה וכוונתו אנו אומרים באולי הנהגו לנו מקום להתגדר בה. ומכל שכן כי דברינו שיתמאר הוהש יעיר עליותו ולא יוכל להחשיבם כי אם הפסל והמעשק את לבן לומר על רע טוב ועל טוב רע אשר לכמות לא תעיל עזרת וראית ועליו נאמר (משלי ט') אל תוכח לגי אמונם כל כי רעת והוראת אחיזתו עליו נאמר (שם) והכח לחכם ואתהבן :

ורצני

כי מיום עמדי על דעתי נהתי את לבי לדעת חכמה והוללות מעשה הדרו בהנהגת הוהה והלומר ולא ישרו בעיני באמרי לא זו הדרך אשר הלכו בו אבותינו וקדמונינו הקדושים אשר אי אפשר לאדם לעשות ערד בינינו וביניהם כי כל ערד הוא בדומה ותולדות הוא בכמות ואין כאן ערד כלל לכן והנהבתי כארי לפני איה שנים שעברו לתקן בהו מה שהחלטה דעתי, ולא עמדתי לי כי בני הדרו הוה אמורים אחרי רבים נלקי. ובמנו זמן מה נתעוררתי לכתוב למדינות מולקי ורוסיא לגבור איהו דברים הראויים לגורר בהו, גם הוא לא עלתה ברלי. וכמתי או כמתי עתה באולי ינמסו דברי באוני אשר נגע אליהם בלבבם ויקבלו עצה ומסור לטוב להם כל המעים בהו וכבא, לשיאכל להציל אחד מני אלפי את שראוי להציל, ולא אשים לב לאףי סכלים הנתחלים הנתונים בהם סודרת שוררה ומעלמתי עין משודדים, ואף כי דכמנו עצמו בכמה מקומות, ראיתי לייחד להו דברי בעני עצמו כי לפי גורל יקר מפלת החשיבות הדבר וגורל הלולו שהמולול בני אדם בהנבראים אשר עליהם העולם עומד, ראוי לכל איש הורא את דבר ה' להעלותם על לבו מה הוה באחריתו אם נלקי עקלקלות בדבר שהוא במחשבו כעוה"ו וכו' וכן לכן אינו אומר (ישעי' נ"ז) ומו אוננים ולכו אילי שמעו וחתי נשמעם אמן :

ואע"ג דילקי מהו לימוד כללי לכל תלמיד חכם ואומר דבר חדש שאין מוחיון אותו. וכן קאמר כינו דאשילו במקום שיש לימוד בא אסא בא יהושפט כמה דורות שהיו חסידים ואנשי מעשה ג'כ שהיוהו העבירה אסיה הם לא עשו וקמו דבר זה עד שבא אחיזתו מי שהוא נעשה, אף דהם ראוי להקשות למה לא אמרתו הראשונים, יש ללמוד מהו ג'כ דאין לדחות שום תלמיד חכם ואומר דבר חדש אשילו דאין לומר שהוא מקומו השייך לו במסגרת כינו דאשילו דיש לומר אשיר בא אסא וכו' אסיה אמרינו מקום הנהיגו לו. ממילא הני נמי הובא דאין לומר אשיר בא הראשונים ולא אמרתו הוה בא ואמר, בגוה בדבר החדש שאי אפשר לראשונים שיאמרו הכל דשוטפנין לו אשילו כשאינו מקומו המסוגל לו לבדו, ואלו ג' לשונות דנקט להמאר נראה מכוון כל אחד דבר בעני עצמו להוסיף על הברייה ואחור שלא יאמר על דברי תלמיד חכם כי בודאי שקר הוא דובר לדחות את דברי לימודי הוה לשון לא יח שהוא דחייה גמורה, ולשון מונחין בא להוסיף לו אלא אף זו שלא ינחיתו עד שלא יקו נחשבים בעיניהם להשיג בהם כל כך, וזה אין מונחין שאין לענות אותם כלל רק יקריבו ויענדו אותם עטרה לראשם, ומאן דאמר אין מוחיתו בא להוסיף עוד לא זו שלא ינחיתו מוחיתו אלא אף אל תלהונו על אומרם לשנאנו ולומר שבנבנות לבו מתנשא מתעצם לחדש דברים שלא

נחמך ע"י שעבד בה כח הנפשי אשר לו אל המורה כבליה השור שכחו גדול. הנה אלו שני דברים הם בני גוף ונפש והוא שבניהם היה עמל בתורה, אם בגוף עמל וסורח בו בתורה בלי מרגע או מנחה כלל אשר ידמה בה אל המורה ונחמך משאוי המיד באין מנחה, אם בנפש אשר בו יעמול בתורה לעיין בהלכה בעיני קשה ועמוק עד כי יעשה עצמו בה כשור הזה המשוה כבהו כל חל גבוה לעקור קרקע קשה לחרוש ולפרו כבח שלו את הכל באשר כח נפשו גדול כנאמר (משלי י"ד) רוב תבואת בכה שור, וכן הדיכ ממש אם יש לאדם לפניו עיני קשה ביותר, הוא משות כל עקום ודיכ קשה בעינו וכן נפשו והיה עצם הלשון דנקט כחמור למשא תשור לעול ולכל בהתחיל לספור ולצפות אל קבלת התורה, ראוי או נוכח לפני האלהים להקריב קרבן פעוריים שהם מאלכ בהמה, בשאי אפשר לאדם לקבל התורה כי אם ע"י המורה, בשאי אפשר לאדם לקבל עובדה האדמה, בשגם הוא שיפשה עצמו כבהמה בעצמו שנקרא על שם האדמה אמור. וכתוב (בראשית ב') ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה אמור חז"ל לעבדה וז מצות עשה, הרי כי נקרא האדם אדמה כאשר אמרנו, וכל זה כי האדם הוא חסר בעת בראתו, וצריך שיהיה נעבד ויוצא לפעל על ידי עבודה, כאדמה הוא שצריכה עבודה לצאת על ידה אל הפעל, כמו כן האדם יוצא לפעל על ידי תורה ומצות.

והוא מה שכתוב במישה זאת כאשר באו לקבל התורה בחדש השלישי וכו' באו מדבר סיני, נוסף על מה שזכרנו אחרי כן ויספו מופתים ויחננו במדבר, אשר כבר הזכרנו משאלה למה ועל מה היה צריך לנספל ולהתבד ויחננו במדבר אחרי אשר כבר נאמר לפני זה באו מדבר סיני, אבל הכתוב בא לומר חתלה, כי ראויים היו ישראל לקבל התורה במדבר דוקא, כי האדם שנקרא על שם אדמה, כאשר באו לו תורה נחשב כמדבר שאין בו עשב וצמח האדמה, ויחד בר נחשב הוא יותר מכל הנפעל חיים כאמור. שהדיח נקראים בהמה על שם שיש בה מה, דהיינו מה שנובראת בהמה עליו נמצא עמה כבריאתה, ואילו האדם נקרא אדם מפני שהוא כמו אדמה

הפסח אי נמי וספרתם לכם מיום ששה עשר אלא והיא שהכתוב צוה לשתהיה המסירה ממחרת שבה בראשית, אכן דבר זה פסח הוא בודאי, כי לטעם שאמרנו הוצרך לכתוב ממחרת השבת לומר, כי ממחרת יום השבתה דוקא יספרו שישבתה היא להם כשכיל שיצאו לחירות מן העבדות והמלאכה ויש להם יום שבת חירות בשכיל זה כאשר גם השבת בראשית יוסד שמו על שם זה כדכתיב (דברים ה') ששת ימים תעבד וגו' והכרת כי עבר היות בארץ מצרים ויוצאך ה' אלהיך משם וגו' על כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת, הרי כי השבת עצמו מורה על שהוציאתם ממצרים מפקודתם, הנה גם כאן אמר ממחרת השבת ממחרת השבתה מספרו, שהשבתה של יום טוב היא כשכיל שיצאתם לחירות, ומיד למחרתו מתחיל לספור ולקוות אל קבלת עול עמל התורה.

והוא מה שכתוב במישה זאת כאשר באו לקבל התורה בחדש השלישי וכו' באו מדבר סיני, נוסף על מה שזכרנו אחרי כן ויספו מופתים ויחננו במדבר, אשר כבר הזכרנו משאלה למה ועל מה היה צריך לנספל ולהתבד ויחננו במדבר אחרי אשר כבר נאמר לפני זה באו מדבר סיני, אבל הכתוב בא לומר חתלה, כי ראויים היו ישראל לקבל התורה במדבר דוקא, כי האדם שנקרא על שם אדמה, כאשר באו לו תורה נחשב כמדבר שאין בו עשב וצמח האדמה, ויחד בר נחשב הוא יותר מכל הנפעל חיים כאמור. שהדיח נקראים בהמה על שם שיש בה מה, דהיינו מה שנובראת בהמה עליו נמצא עמה כבריאתה, ואילו האדם נקרא אדם מפני שהוא כמו אדמה

כי יש באדם נפש חיוני, ויש דרך לפני איש לומר שנברא האדם להוציא נפש החיוני אל הפעל והמלאכה הוא לנפש זה לכן אמר כשהוא אומר כי אפך עליו פתו הוי אמר וכו', כלומר כי צריך האדם להוציא שילמות ואנושי אל הפעל הנה של החברי כי הדיבור אי אפשר בלא שכל, והחיות שאינו מדבר לא בשכיל שאינו יכול לדבר רק מפני שהוא חסר דעת ושכל ללך נקרא שכל הדברי, אמר שצריך להוציא נפש השכלי אל הפעל, ועדיין אינו יודע אם לעמל תורה נברא וכו' כלומר אם צריך להוציא השכל הדברי לכדו אל הפעל, ללמוד לשונות הדברי מליצות ושאר דברים המתחייבים אל השכל הדברי ובהו נקרא הוצאת שילמותו אל הפעל, או נברא להוציא שכל העיוני אל הפעל ללדבר דברי תורה שהוא שכל עיוני, ועל זה אמר לעמל תורה נברא כדכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפני, כי השכל הדברי אינו שילמות בפעל כלל רק עמל התורה הוא השלמות הנמור והוא שכל העיוני ואלו דבר זה צריך להוציא אל הפעל. ומפני שנוברא האדם לפעל, לכן נצטוו ישראל ללמוד ממצרים מהיות עוד שום של פסח שבו עובדים עבודה פגול, בכך צוה למחור מיד על שיתחילו להכנה לתורה לספור מספר הימים אשר יעברו עד כי יהיו מוכנים לקבל על ה' תורה ומצות לבל יעלה על דעתו לומר הנה אמתו בני חורין לנבלי באשר הוציאתו ממצרים מביה עבדים, דכל עוד היות האדם על האדמה אינו כן חורין אבל לעמל הוא יולד, ולא אמרה תורה להתחיל הספירה הוא על הפעל כמו שיבא שהיה ענין הקרבה העומד מן השעורים, ויום טוב ראשון מורה על החירות, ואין יהיו שני דברים הפסיים דהיינו החירות והפעל בזמן אחד יחד כי אין הפסיים נמצאים יחד, ומכל מקום למחרת מיד בלי עוד תפסק זמן והיה צורך שיהיו מוכנים את עצמם לקבלת הפעל הזה ועליו, והתצוקים המצויים והמתחילים לספור ממחרת שבת בראשית בחשבנם, דאם לא כן למה כתוב וספרתם לכם ממחרת השבת (ויקרא כ"ג) ולא כתוב ממחרת

והיומר עצמות שבתם בהמה כלומר בה מה כי מה שראוי שימצא בה הרי הוא מתחלה בה שאם נברא השור לחורש והחמור לישא משא הרי נמצא בהם בהבראם, ואין דבר בה שבת שיצא אחר כך אל הפעל, אבל האדם לא נברא רק שיהיה הוא מוציא שילמותו אל הפעל, בבחינה האדמה הזאת אשר נוצר וכל זמן שלא הוציא שילמותו אל הפעל נחשב אדמה כבה בלבד, והעבריים הכינים, כי דמיון גמור יש לאדם אל האדמה כי כמו אשר האדמה גורע בהמה חטים וכל מיני דורע נקי וטוב וגו' ונשרשים בה חור הפער ומוציאה צמחיהם, כן נזן השריית נשמתה הטהרה והחכה חלק אלוהי מופעל בגוף האדם ונשרשת שם ומנובבעת בגוף כאשר מוטבע החטה באדמה, ואם אין האדם מוציא צמחי ופירותיו הטובות, איך ידמה אל אדמה בורה וטהרה בליה גורעה, ולכן תחלוש חכמה לאשר אינו בעל תורה כנוי בור כשהוא כמו אדמה בורה שהחבירה אינה מוציאה דבר, לכן אמר שלמה בספר הנזכר, כי בהבנת שיהיה לאדם יתרון מצד המעשים, כי הוא כבה וצריך להוציא מה אל הפעל ואי אפשר זולת זה, אבל מה יתרון לו בכל פעלו שיצמח חתת השמש, כי המעשים שהם חתת השמש אין יתרון לו בהם, איך צריך אהיה לומר בהבנת כי יתרון של מה שהוא על השמש והיינו התורה

ובנסתרהוין (דף צ"ט) אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל יולד אינו יודע אם לעמל מה נברא אם לעמל מלאכה נברא כשהוא אומר כי אפך עליו פיו הוי אומר לעמל מה נברא ועדיין אינו יודע אם לעמל תורה אם לעמל שהיה כשהוא אומר (יהושע א') לא ימוש ספר התורה הזה מפני הוי אומר לעמל לעמל תורה נברא היינו דאמר רבא לכוליה גוש דרודותקי גינתו טוביה לדוכי דהוי דרודותקיה דאורייתא ע"כ, המכוון אשר במאמרו כמו שזכרנו, כי האדם הוא כמו האדמה שהוא כבה לו לא הפעל, וכאשר האדמה נעבדה המיד כן צריך האדם שיצא הוא המיד שילמותו אל הפעל לומר, לכן אמר אינו יודע איה דבר צריך להוציא מהבה אל הפעל ולאיה דבר נברא, אם לעמל מה אם לעמל מלאכה פורש

והיומר עצמות שבתם בהמה כלומר בה מה כי מה שראוי שימצא בה הרי הוא מתחלה בה שאם נברא השור לחורש והחמור לישא משא הרי נמצא בהם בהבראם, ואין דבר בה שבת שיצא אחר כך אל הפעל, אבל האדם לא נברא רק שיהיה הוא מוציא שילמותו אל הפעל, בבחינה האדמה הזאת אשר נוצר וכל זמן שלא הוציא שילמותו אל הפעל נחשב אדמה כבה בלבד, והעבריים הכינים, כי דמיון גמור יש לאדם אל האדמה כי כמו אשר האדמה גורע בהמה חטים וכל מיני דורע נקי וטוב וגו' ונשרשים בה חור הפער ומוציאה צמחיהם, כן נזן השריית נשמתה הטהרה והחכה חלק אלוהי מופעל בגוף האדם ונשרשת שם ומנובבעת בגוף כאשר מוטבע החטה באדמה, ואם אין האדם מוציא צמחי ופירותיו הטובות, איך ידמה אל אדמה בורה וטהרה בליה גורעה, ולכן תחלוש חכמה לאשר אינו בעל תורה כנוי בור כשהוא כמו אדמה בורה שהחבירה אינה מוציאה דבר, לכן אמר שלמה בספר הנזכר, כי בהבנת שיהיה לאדם יתרון מצד המעשים, כי הוא כבה וצריך להוציא מה אל הפעל ואי אפשר זולת זה, אבל מה יתרון לו בכל פעלו שיצמח חתת השמש, כי המעשים שהם חתת השמש אין יתרון לו בהם, איך צריך אהיה לומר בהבנת כי יתרון של מה שהוא על השמש והיינו התורה

משלי כד

חמום יונתו

במשלי כד: **במשליו יונתו חמום יונתו** **כג** **במשליו יונתו חמום יונתו** **כב** **במשליו יונתו חמום יונתו** **כא** **במשליו יונתו חמום יונתו**

כמסכה לזעך בלעצנות: (ל איש עבצף. שלטי מוח על גרסתו מלומד)

מצודת דוד

לומר אף אם בשום פנים פניה אחר לזעך בשפתו לעשות כזאת, עם כל זה אחר לא תעשה כן: (כפס) אלא תאמר, אל תחשוב איש כפולו כאשר האמר לי והוצי כן אומר לי: (ל של שדה וגו'. הוא ענין מליצה לומר הנה המבוגר במעשה העצל:

אבן עזרא

שקר ולא תפחה אחר להציד. פירוש אחר, ואם תפחה רעין: (כפס) תאמר באשר עשה י י רעה. כן עשה אפנתו אולי אישכ לי כפעלו. כענין מי יפחה את אחאב (פס) כא כ): **כפני יונתו**

כפעל הכפל, והם שני מקצלים הפני והפתיח, והענין פוסט החיים הלבנה פני אדם וטחנותו, כאשר תחוב וכי עניינותו (ישעי' ג טו). ויחנן כי הוא במקומות רבים ענין שדה וכוס וניר חרקה נוכרים על דרך משל. אשירה נא לירידי שירת וירי לכמו (ישעי' ג א). ארכיב אפרים יחדוש יחודה (ישעי' י יא). הל' והיום יחדוש החורש לזרוע וישעי' מה כח, וזרוע לים בזה עקלה עיר לים ניר (ישעי' י יא). והנה השרה בזה משל על הנפש המתאהה, לפני שהתאהה מחוללת החומר ימשילתו לשדה. ואמר מתכרי המוסר צור דברים הצורכים לנפשותיכם בדרך ההושיה וההשקאה להצמיח הרע והוא מונו במצות הארץ. התבונן בזה.

פדרישי

מסתחוץ ומקיו סוף שירושב רודמן, ועלי אמר שלמה: על שדה איש עצל עבדי וגו' ונדד אביר נחמה. וכיון שפול כוחו על כום, מיד חרב כל הכום כולו. (אוד' צ כ).

מצודת דוד

על שדה איש עצל עבדו: אמר רב הונא: הרי שקנה שדה וקנה כום, קורי איש וקורי אום וקורי עצל, מה היתה יש לו. אלא על שדה איש עצל עבדו, זה אדם המאשה. ועל כום אום חסר לך זה חור. והנה עלה כל קמשינים וקין ודרד תצמיח לו. כמו פני חרלים, בתעם אפוד האבל להם. ונדד אביר נחמה, ושלהוה ה' אלהים מן ערן. (מקיש).

משלי כד

חמום יונתו

במשלי כד: **במשליו יונתו חמום יונתו** **כג** **במשליו יונתו חמום יונתו** **כב** **במשליו יונתו חמום יונתו** **כא** **במשליו יונתו חמום יונתו**

כמסכה לזעך בלעצנות: (ל איש עבצף. שלטי מוח על גרסתו מלומד)

מצודת דוד

לומר אף אם בשום פנים פניה אחר לזעך בשפתו לעשות כזאת, עם כל זה אחר לא תעשה כן: (כפס) אלא תאמר, אל תחשוב איש כפולו כאשר האמר לי והוצי כן אומר לי: (ל של שדה וגו'. הוא ענין מליצה לומר הנה המבוגר במעשה העצל:

אבן עזרא

שקר ולא תפחה אחר להציד. פירוש אחר, ואם תפחה רעין: (כפס) תאמר באשר עשה י י רעה. כן עשה אפנתו אולי אישכ לי כפעלו. כענין מי יפחה את אחאב (פס) כא כ): **כפני יונתו** **כפני יונתו** **כפני יונתו** **כפני יונתו** **כפני יונתו** **כפני יונתו** **כפני יונתו** **כפני יונתו** **כפני יונתו** **כפני יונתו**

פדרישי

מסתחוץ ומקיו סוף שירושב רודמן, ועלי אמר שלמה: על שדה איש עצל עבדי וגו' ונדד אביר נחמה. וכיון שפול כוחו על כום, מיד חרב כל הכום כולו. (אוד' צ כ).

מצודת דוד

על שדה איש עצל עבדו: אמר רב הונא: הרי שקנה שדה וקנה כום, קורי איש וקורי אום וקורי עצל, מה היתה יש לו. אלא על שדה איש עצל עבדו, זה אדם המאשה. ועל כום אום חסר לך זה חור. והנה עלה כל קמשינים וקין ודרד תצמיח לו. כמו פני חרלים, בתעם אפוד האבל להם. ונדד אביר נחמה, ושלהוה ה' אלהים מן ערן. (מקיש).

משלי כד

חמום יונתו

במשלי כד: **במשליו יונתו חמום יונתו** **כג** **במשליו יונתו חמום יונתו** **כב** **במשליו יונתו חמום יונתו** **כא** **במשליו יונתו חמום יונתו**

כמסכה לזעך בלעצנות: (ל איש עבצף. שלטי מוח על גרסתו מלומד)

מצודת דוד

לומר אף אם בשום פנים פניה אחר לזעך בשפתו לעשות כזאת, עם כל זה אחר לא תעשה כן: (כפס) אלא תאמר, אל תחשוב איש כפולו כאשר האמר לי והוצי כן אומר לי: (ל של שדה וגו'. הוא ענין מליצה לומר הנה המבוגר במעשה העצל:

אבן עזרא

שקר ולא תפחה אחר להציד. פירוש אחר, ואם תפחה רעין: (כפס) תאמר באשר עשה י י רעה. כן עשה אפנתו אולי אישכ לי כפעלו. כענין מי יפחה את אחאב (פס) כא כ): **כפני יונתו**

פדרישי

מסתחוץ ומקיו סוף שירושב רודמן, ועלי אמר שלמה: על שדה איש עצל עבדי וגו' ונדד אביר נחמה. וכיון שפול כוחו על כום, מיד חרב כל הכום כולו. (אוד' צ כ).

מצודת דוד

על שדה איש עצל עבדו: אמר רב הונא: הרי שקנה שדה וקנה כום, קורי איש וקורי אום וקורי עצל, מה היתה יש לו. אלא על שדה איש עצל עבדו, זה אדם המאשה. ועל כום אום חסר לך זה חור. והנה עלה כל קמשינים וקין ודרד תצמיח לו. כמו פני חרלים, בתעם אפוד האבל להם. ונדד אביר נחמה, ושלהוה ה' אלהים מן ערן. (מקיש).

עקבא דבר זרעה מודיע אפון ד'ישא ע'שב מ'זריע זרע ע'ן פ'ר' ע'שאר
 פ'ר'ן ע'בד פ'ר'ן ז'ונה ד'י בר פ'ר'ן ל'מינו א'ש'ר ז'רע-ז'בו ע'ל-ד'אר'ן
 ז'רעה ב'ה ע'ל ארעא ו'ת'ה כ'ן: פ'ר'ן ל'מינו א'ש'ר ז'רע-ז'בו ע'ל-ד'אר'ן
 י ואפ'קת ארעא ר'ית'הא ע'קבא ז'ר'ר'ק'ן: י' ות'ולע'א ד'אר'ן ד'ישא ע'שב
 ר'יש'י

ל'קט' ב'ר'ר'

ר'יש'י

וכל שבת לעלמו נקרא עשב: מודיע זרע: (י) סוגל
 זו זרע* לזרע ממנו במקום הפריש, והוא לא עשמה
 שבה* עשב העץ כעשב הפרושי, והוא לא עשמה
 קושי, אלא והוא הארץ עץ עשבה פרי ולא העץ פרי,
 לפיכך כשהקול חרש על עונוי נפקדה גם הוא על
 עונויה (והקולל) (ויש'איש'ר זרעו בן: הן גרשנוי
 כל פריה) שמהן הארץ זרע. ארשי'ם אלא לאמר למיניה
 דבראש'א כל'ווי'ה'ק'ן זרע. ארשי'ם אלא לאמר למיניה
 ק' * ותשאו קי'ו צב'ת'ן, כך תפרוש* צב'ת'ן
 פ'ר' (פ'ר'ר'ש' יצתע'ר'י) או פ'ר' מ'ג'ל פ'ר' או ע'ן ש'ם ע'לוי
 פ'ר'י, אלא דבר זה כחור ארש'א כפירות עושה פ'ר' למיני אלא ר'ול' צ' דברים אמר המנוח שהיה העץ מלפני פ'ר', וגם יגדל
 עונוי פ'ר' (ראש'): ארץ הכונה על הארץ הגשמי, אלא כפי הידועה אבל דבר גשמי בעולם יש לו מקור וצורח
 כצורחי אש'ר ממש חיותו וקיומו (לברש'): א לפי שישויה הארץ גרמה לאדם לתפוא (אחד'ח'): (גא) והכרם היה לרשי'
 נמש ר'ול' לפרש לקחו ג' י'י'י' משל ו'ול' למצוה רעה ו'ר', שהכחוש אמר אלוהים שאר דברים לאדם ללמם כעמנויה'א אמר הקדוש
 כיחול ל'ה, אלא נקרה הוא ארץ משפט ב'ול' משפט, והה גורם, וזהו המורץ ארץ דרכם ללמם כעמנויה'א אמר הקדוש
 מיין לעל ד'ר'י מוריש ארע: (ג) ו'ול' ארש'א לאמר כאן - ח'ל' הגי' ו'נה א'ל'נת ארץ דרכם ללמם כעמנויה'א אמר הקדוש
 למיניה'א או על אמת כמה ו'מ'ת, ופי'ר'ש'י, ארץ דרכם ללמם כעמנויה'א ש'ר' ג'ול'יס הן ועמנויה'א מ'ר'ו'ן ארץ ר'אוי'ם לעל
 ל'פ'ר'יס ו'מ'פ'ר'יס י' א'ם מ'פ'ר'יס אמר הקדוש למיניה'א ש'ר' כל ארץ ע'נ'מ'נו כ'מ'קו'ן מ'מ'כ'ר'י ש'ר'ה א'י'ה, א'ם ש'ר'יס א'ם
 דרכינו ללמם מ'כ'ו'י'ן ו'מ'ע'ר'ב'ו'ן ו'א'ם ארץ מ'ר'י'ס ללמם כל משך נ'ר' ארץ א'ם נ'כ'ר'ו'ן א'ם מ'זה ע'ש'ר'י' ע'כ'ל: (ד) ה'ם
 ש'כ'כ'ו'ת א'י'ה ל'למ' ד'ר'ש'א'ו'ם לעו'י א'ל א'ל'נת, א'ש'ר ש'ר'ה לה'מ'ר'י'ן י'ח' צ' א'ו'י'ס ו'ר' ה'מ'ש'ר'ת, א'ל א'ם לא א'מר אלא
 לא'מו ר'ע' ו'ל'א קו'ר'ס ה'לוי א'ל א'ל'נת ו'ר'כ' ה'ו' ו'ש'מ'ע', א' ש'ש'ר אלא ה'ו' א'ל'א ש'ש'ר א'ל'א פ'י' ו'ש'מ'ע' ו'ז'י'מ'ן כ'מ'ו' ו'ש'מ'ע'

אור דר'ר'יס

כעמנויה'א (י) אס כן לא היטה הקדמה לראש קודם ואלו כי להזיענו צא שאר להכריע דברים זה צוח
 ורצוני רצונה במסכת מולין דף ס' זה ראש
 יב. ור'ול'ע'א ס'ל'ך ו'ג'י: א'מר א'מר כ'מ'ו'ן כ'ר'כ'ו'ת ד'ש'א'ו'ם ז'ר' על ג'ב ז'ר' ל'ר' מ'י'נה צ'ר ש'פ'ה
 ו'ה'י כן לא ה'ה צ'ר'ך ל'מר כל מ'זה ה'ו'ן ד'ל'א כ'מ'ו'ת צ'בו למיניה'א ו'ר'י או ד'למ'ה ה'ו'ן
 ס'מ'ק ז'ה, אלא העשב ה'ה לש'מ'ו'ת'ו צ' דברים ד'כ'ס'ב'ה'ה ק'ב'ר'י א'ר'י'ה'ה כ'מ'ל'ו'ן ד'כ'מ'ו'ת צ'בו למיניה'א
 מ'מ'ר'ש'יס א'מר צ'ד'ש'א'ו'ם ו'א'מר צ'מ'ן, א'מר צ'ד'ש'א'ו'ם ז'מ'ה מ'י'קו'ן ע'י'ב', ו'פ'ר'ש'י' צ'ד'ר'י'ה' ל'ר'צ'י ח'י'נה'א ח'ה
 א'ש'בו ק'ל ו'מ'י'ר' ו'ל'לו' למ'י'ה'כ'ס'ב'ה'ה (י) ו'ל'ר'י'ך ל'ר'ע'ה ל'א'מו'ן ד'ל'מ'ר מ'ד'ע'מ'ן ו'ל'לו' למ'י'ה'כ'ס'ב'ה'ה ו'ל'א ל'ע'ו'ו'ן ע'ל כ'ך
 ל'א'ח'ר ע'י'ן כ'ו'ר'יע'ו'ו' כ'מ'ו'ן א'ל'א ו'ל'לו' צ'כ'ר'ב'ו'צ'ו'ת, ע'י'ב' מ'ש'מ'ע' מ'ד'ב'ר'י'ר'י' (ד'כ'ס'ב'ה'ה ס'צ'ר'י'ש'י) י' כ'ן

אור ב'ר'ר'

ק'ב' (י) ו'ר'י' ג'ם כ'ן א'מר ה'ק'ר'י' כל המ'מ'ר כ'ע'ש' ח', א'ל'א ג'ם כ'ן א'מר ו'י'מ'ר, מ'ל'ק'יס' מ'ז'ל'ש' ו'ג'י: ק'ר'ן ה'ה ו'ל' ה'ה
 כ'ע'ש'ת מ'א'מ'ר'י' ו'ה'י כ'ן: ק'ר'ן מ'ד'ב'ר'י' ר'כ'נ'ה, א'ש'ר ד'ו'ק' ל'ר'מ'פ'י'ם, ו'ר'כ'י' ו'י'ל: ק'טו'ן פ'י' מ'ש'מ'ע' ז'ש' ע'ב' ע'ל'מ'ה ל'ר'מ'פ'י'ם

י' ו'ק'ר'א א'ל'ה'י'ם | ל'כ'פ'ש'ת' א'ר'ן ו'ל'ק'מ'ק'ת'
 ר'מ'יס ק'ר'א י'מ'יס ו'ר'א א'ל'ה'י'ם פ'י'מ'ו'ב':
 ז' א' ו'י'א'מ'ר א'ל'ה'י'ם ק'ר'ש'א ד'אר'ן
 ר'יש'י

ל'קט' ב'ר'ר'

אמר (ד'ר'): (ב) פ'ר' ו'ר'ש' ג'ם ה'יס הגדול ע'מ'ו מ'ו'נה
 כ'ע'ש'ו ו'ר'נ'ר'יס א'ל' ס'ל'ה' מ'יס א'ל ע'ב' ו'א'פ'ש'ת'ה מ'ע'ר'ר'יס
 זו א'ל' ה'מ'ל'יס ה'ול'יס א'ל ה'יס, ו'ה' מ'ו'נ'ה ר'ש'י' נ'מ'ס' ע'ב'
 ק'ר'ע, ש'ר'יס ע'ל ד'ר'ע' ר'י' י'ה'ו'ה מ'ש'י' ש'מ'ע'ר'ר'יס זו מ'י'י'
 י'מ'יס ה'ר'כ'ה (ג'א): מ'ר'ד ק'ר'ל א'ל'ה' ד'ש'א ו'נ'ש'ב ד'ר'ב' א'מר
 ה'י'ם, ש'כ'כ'ו'ת ע'ל'מו ע'ש'ם ה'ש'מ'ת'ת כ'ו'ה ו'ר'ע'ש' צ'ו'ה, ד'ר'מ'ת'
 ו'מ'מ'י ע'ש'ב צ'ש'ד, ו'מ'יס ע'נ'ו'ת ד'ש'א ו'ר'כ'י'נ'י, ו'ר'ש'י' מ'י'ו'ת'
 ה'ו'ה מ'י'ת'ת ע'ש'ב ש'ח'ל'ע'ל מ'ר'ש'ה א'ר'ץ ד'ש'א מ'ו'ר'יש' ו'ר'ע'
 (ר'ש'י'): מ'ר'ד פ'י' א'מ'ת ש'י'ל'ע' ל'י'ה'א'מ'ת ע'ל ד'ש'א ע'ש'ב ו'ע'ל
 ע'ש'ב ד'ש'א, א'ל'א לא ה'י'ה' ל'א'ון מ'ע'ר'ב'י' ד'ר'ך מ'ע'ל י'ז'ל' ו'י'ל' ל'א'מ'ת'
 ו'ה'י ל'י' ש'ו'ר ו'מ'מ'ר ו'מ'ו'ן כ'ו'ו'נ'ה, א'ל' ל'א'ון מ'ע'ר'ב'י' ה'ו'ה
 ל'מ'ר ו'ה'י ל'י' כ'ע'מ'ת, ו'כן ו'מ'מ'י ע'ש'ב צ'ש'ד מ'ו'ן כ'ו'ו'נ'ה ש'ה'י'ה ל'י' מ'ו'ן מ'ע'ר'ב'י' מ'ש'א'ר'י' ד'ר'ב'י'
 צ'ש'ד, ל'כן מ'ו'כ'ת א'ר'ס ל'מ'ר ל'מ'ר'ו'י' ק'ב'א ל'י' ע'ש'ב פ'ל'ו'י' ש'א'ל'א כ'ל כ'ו'ו'נ'ה ל'ש'ל'ל ע'ש'ב א'מר ו'ל'ר'ך ל'כ'ר'ך ד'ר'ע'ר'י' ד'ר'ב'י'
 ר'ש'ל' כ'ר'כ'ו'ת צ' מ'י'י' ד'ש'א'ו'ם כ'ו'ו'נ'ם ש'ה'י'ה א'ה'ר מ'ין ש'ה'י'ה א'ר'ש'י' כ'ל' כ'א'ן ל'כ'ר'ך ד'ר'ע'ר'י' ל'מ'ר

אור דר'ר'יס

אשר הם כן ה'יס חמת לארץ, ולמנוח ור'ח אלוהים
 כי ע'ר'ש'ו' (חזר ג'ם ע'ל מ'קו'ה מ'ו'ס'ר'י') י' צ'ו'ה י'ם
 ח'ו'ת ו'ק'ו'ס ה'ע'ו'ל'ם י' מ'מ'נו ג'ש'מ'יס ע'ו'ל'ם כ'ו'ו'נ'ת'ם
 ז'ל' (כ'ע'ש'ת' ע'י'):
 יא. ו'י'א'מ'ר א'ל'ה'י'ם מ'ד'ש'א ו'ג'י: ר'ש'ל' א'מר
 (מ'ול'ין ס'): ש'כ'ס' א'ל'א א'מר
 ה'בו'ר'ה ל'מ'י'נו א'ל'א ל'ע'ן נ'ש'או כ'מ'ו'ת ה'ק'ר'יס ה'
 ו'מ'מ'ר'י' (י) ו'ה'י ע'ל ה'ש'א'ו'ם ו'א'ם כ'ן ל'מ'ה מ'ש'כ'ו'ת מ'ל'ל'ח'ת
 ד'ר'ע'ר'י ע'ל ה'ש'א'ו'ם ו'א'ם כ'ן ל'מ'ה מ'ש'כ'ו'ת מ'ל'ל'ח'ת
 מ'י'ק'פ' ס'מ'ו'ן מ'מ'ש' ל'מ'ש'ר' ה' ע'ד ש'ג'נ'ר' ה'י' א'מ'ר
 ל'ה'ו'ל'א ע'ן ש'מ'מ'נו נ'ש'או כ'ל' ו'מ'ו'נ'ה, ו'ל'ש'י מ'ה
 ש'פ'ר'ש'ת'ו צ'כ'ס'ק כ'ר'ש'ש'ת' י' כ'ל מ'ק'ו'ס ש'י'ש'ת' ד'ר'ב'
 ג'בו'ר'ו'ת צ'כ'ס' א'ל'ה'י'ם י'ד'כ'ר צ'ד'י'צ'ו'ר א'מ'ר כ'ל

אור ב'ר'ר'

ק'ו' (י) ש'ר'י לא א'מר ו'ל'מ'יס ק'ו'ה י'יס, א'ל'א ד'ו'ק'ה ל'מ'קו'ה מ'מ'יס: ק'ט' פ'י'
 ק'ר'ל ל'מ'ה מ'מ'ו'ן מ'ל'מ'ו'ת ו'ר'ח ו'ר'י י' כ'י ע'ד פ'ל'ן, ו'ל'א א'מר ו'א'ם כ'מ'ו'ת י'ה'י כ'ן א'ש'ר ל'א ל'א כ'ן י'ש'ב'ת י'מ'יס ר'ש'ו'ן, א'ל'א
 מ'י'ק'פ' א'מר א'מ'ר'י' ו'ה'י א'מר ו'ר'ח ו'ר'י י' כ'י ע'ד: ק'ר'ל לא ר'ק ע'ל ה'כ'ו'ב'ה, מ'ש'א'ר'י' כ'יס ר'ש'ו'ן ל'א י'א'מ'ר ע'ל מ'ס'ך טו'ה:
 ו'מ'ה א'ל'נת'ת ש'ם ג'ד'ול'יס ו'ג'כ'ר'יס ל'מ'יס ל'ה'ו'ת מ'ס'ל'ק'יס מ'מ'יס, ר'ש'י' א'מ'ת'.

קדושת

הקדושה חף המוקדש ממש הש"י, ואף גם מאורעות הקליפה ר"ל שם ג"כ כמו דוגמת העץ אל הפרי.

וע"פ פי זה שפיר שי"ך מה שגרמו כמון האר מעשה לזוסף, על פי מה שכמו האור הבאור (מה"ט נספוק ממני ספרד וגו') על הספוק (פלא"ט ב' ס' צנחום דשא ירצלי, (דש"א) נטרקון דמות דיוקנו של אצו. ולפי זה יש לומר שגרמו גם זה כמון, מלשא הארך דשא, שהוא נטרקון דמות דיוקנו של אצו, ושי"ך הכמו ללאן כפי המעשה שהוא מוקן קלמ ענין טעם עזו ופריו שוין להמקרב הכל אל הקדושה, ועל כן זה הקב"ה מלשא הארך דשא וע"ך טעמה פרי שי"היה טעם עזו ופריו שוין.

וד"ש כשאמר הקב"ה מלשא הארך דשא" וע"ך טעמה פרי וגו', דהיינו שאלר"ך לזאת טעם עזו ופריו שוין, ומלמו על שאלר"ך לזיום המוקדש ממש הש"י ג"כ בהמקדשות כ"ל, והארך לא עשמה כן ומלמ"ך רק ע"ך טעמה פרי, ושיון שמתמלה במלמות הטולם היה באופן להמקרב גם הרמוקדש, וא"כ עשור שלם כן היה מודעו שמים מאר, מיד השמיד רגלי יוסף כנגדו ומשייכו פיה, שהיה מוקן ענין הי"ל נטעם עזו ופריו שוין, ועל זה מרמו הכסוב מלמרו דשא, שהוא נטרקון דמות דיוקנו של אצו, והפן.

*

קדושת

ובזה יתבאר היטב המדרש, ויתאר אלקים וגו' ע"ך פרי ע"ך עושה פרי, ומרמז"י שזוה הקב"ה שיהא טעם הפך כטעם הפרי, ולפי מ"ש שרלונו היה שהכנה למלוא יהיה נמשך כמלוא, הה"ל וענינים אט נפשוים כמשעה למותו, ומשם נומס שהכנה למלוא כמלוא.

*

ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא וגו'. במדרש (פלא"ט) כשאמר הקב"ה מלשא הארך דשא וגו' מודעו שמים מאר, מיד העמיד רגלי יוסף כנגדו, ומלמ.

בדווקא הנושא ר"ל לפרכו קלמ, על פי מה דליתא הכמו מה שזוה הקב"ה לזיום טעם עזו ופריו שוין, שזוה לרמו על עושה הש"י שיהא דוגמת הפרי שצמאן, שכל נטיעת האילן וענינו ועזו והעילן שלו לא נמחו רק ממשו מכלות הפרי שעמד לזמות האילן, וכמו כן היה בעצרת הש"י, שכל עניני עולם הזה כמו אכילה ושמיה ואינם אלא לזורך עזרת הש"י, שזוה מכלית האמיתי שצמאל זה נצרך כל העולם, ועל זה מרמו שזכרי העולם היה כמו אכילה ושמיה שיהא דוגמת הפך שצמאן, לר"ך להיות טעמו שזוה ע"כ עושה הש"י שיהא דוגמת הפרי שצמאן, דהיינו שזוה צזכרי עולם הזה יהיה כוונתו לטעם שמים כמו בעצרת הש"י.

קדושת

יהי י' עיי"ט, על כן הארך לא עשמה כן רק ומלמ"ך הארך ע"ך "עושה" פרי, כי גוף המלוא קיי"ל (נכח"ט י"ג, ויש"ט ח"ט ס') מלוא א"ן לר"כה כוונה, וכן היה כוונה הקדוש ושמ"י י"ג עיי"ט) זכמה ממן דעפיר פקודת דמלמ"ה מע"י דלא מכוין כדקא יאומ. אמנם השיקר הכנה אשר למלוא, צעם שפוסק צעניי בשמיות עולם הזה אכילה ושמיה ומשאל וממן וענין כמים ומלרות, הכוונה מוכרחת לטעם מלוא כרי לגל צני למורה ולהשאל צנחמו למלמ"י מכוונת, וצויה צמים לקיים צה"ס הכנסת אורמים, ע"כ ממוצ"י כל אדם למקן זמם להרגיל עצמו כדך שי"היה כל מעשיו לטעם צמים, ומש"י (מש"ל ג' ד) ככל דרכך דשהו שי"היה כל מעשך רק הכנה למלוא והוא נמשך כמלוא ממש, כמו שזוה הקב"ה שי"היה טעם הפך כטעם הפרי.

ודב"ר זה היה מקרא מפורש, וענינים אט נפשוים כמשעה למלמ, והקשה הנהמ"ל ורי כמשעה ממענין והוא בעשירי ממענין, אלא כל האוכל במשעי כאלו המענה משעי ועשירי, כן אממ שי"ט צוה סודות הרבה, ע"כ כל זה א"ן המקרא יזאל מיד פשונו, דהש"י"ט צוה לנו ללכול במשעי מממת שזוה להמענות בעשירי, ואולי א"ס לא נלכל במשעי לא יהיה צמחמו להמענות בעשירי, על כן צוה לכול במשעי, ואכילה ושמיה על משעי נמשך כאלו המענה משעי ועשירי, מזה נראה להדלא דהכנה על מלוא כמלוא.

מוגילן אירגעט יונער דערס צביון
אודע אלעז דיין אסא ישראל

זוה התלי בעזר צורי ונואל

הארץ, ונראה ליישם דברי רש"י ז"ל כטוב טעם
ובוה יבוארו כמה כחובים על נכון, דלכאורה
יפלא מאור מאין באו הו שתחטא הארץ נגד יוצרה
וקונה תברך, בשלמא מין האדם שהוא בשר רחם
שייך שפיר לפעמים שיהטא מפני היצירה השוכן
בקרב ומטוה בכל עת מדרך הטוב והישר ת"י
ומאנו יתברך ניהנה הבהירה תפשיה להאדם
לעשות כרצונו ותפצו ולילך בדרך אשר יבחר
לעצמו לטוב או כ"י, אך שאר הנמצאים הנאצלים
והנבראים והיצורים והנעשים כולם כאחד ששים
ושמחים לעשות רצון קונם באין מונע כי אין להם
יצו"ר, אשר ע"כ מאין באו להארץ זה הרצון
להטוא ועוד לה יומר שתפגום מעלתה בזה
שהקב"ה פקד עליה לטובתה שזה העץ שתוציא
הא ג"כ טוב למאכל כמו הפרי עצמו והיא קלקלה
ותנה טעם לפגם:

וכרע"ר לב י"ל, הנה כאמת הארץ לא חטאה
כלל ואדרבה עשתה עבדות גדול

ומסירה נפש בזה ולא חטה על קלקלה וכבודה
וכמאת"ל נהיי כ"י גדולה עבירה לשמה, דהנה
הארץ היינו סוד ארץ עליונה השכלית המתכלה
והבינה והאחה בריאת אליהם כל מעשה בראשית
כי נורא הוא כל מיני פליאם מראשית הנקודה כל
השתלשלות העולמות עד תהום ארעא אשר כמה
מיני נמצאים דוממים וצומחים כ"י, ותכמות
אלהיה והם נפלאות ותכמות הבורא ית', ועל
כלים השליט את האדם אשר נחלק גופו מן העפר
מהדמה ונשמתו היא מאוצר הנשמות המצבות
מתחת כסא כבוד ית', והכל בדי האדם ותלויין

זיקרא אליהם ליבשה ארץ, הנה אני רואים

שדבר הרגיל אצל האדם בתמידיות
אינו תענוג, ועיקר תענוג האדם הוא כשיכול
להשפיע לזולתו לשאר בני אדם ויכול ליהנות
ממנו, כמו כן בבורא כל העולמים בהו"ב"ש שהוא
א"ס זא"ת וכל הדברים הנאצלים ממנו הם ג"כ
צב"ת ואין מניע כ"כ מהו תענוג לו יתברך, אמנם
עיקר תענוג הש"י הוא מה שצמצם כוחו מן
התשפשות אל חוץ הקויון כדי שיוכלו הנבראים
להנות ממנו ולקבל שפעו אשר עבור זה התענוג
עלה ברצונו ית', לבורא כל העולמים להטיב
לברואיו, והו שנאמר ויקרא אל"הים ליבשה, מה
שנתמהו היבשה שבני האדם הולכין עליו ונהניין
ממנה זה קרא ארץ, ר"ל ארץ החפץ שמהו נהנה
הש"ית כדרכו להטיב, ולמקרה המים, ר"ל
לאותו כדי שיוכלו הנבראים לקבל שפעו וטובו
וחו עיקר תענוג כביכול, קרא, לשון קריאה
סודה על חיבה, ימים, ר"ל הוא ים עילאה
תכוללת רצונו ית', בכל הנבראים להיות זה
תצמצום הנעשה ע"י הקויון, והכו:

וידאמר אליהם תרשא הארץ גו' עץ פרי גו'

ותוצא הארץ גו' עץ עושה פרי גו',
ופירש"י ז"ל עץ פרי שיהא טעם העץ כטעם הפרי
זחאי לא עשתה כך אלא ותוצא הארץ גו' ועץ
עושה פרי לפיכך כשנתקלל אדם נפקדה גם היא
על חטאה עכ"ל, וכבר צווחו בזה קמאי דחאי
לפיכך שחביא רש"י ז"ל אין לו שייכות לקשר
להקדם, גם מה שייכות יש לחטא האדם עם חטא

שלא ירד בו כל עיקר, והכן:
 עול במלדש פרישה הגיל, ר' יוחנן בשם ר' י. בן הלפתא אומר, אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש העולם במדה שנאמר ופאשתה י. קום התהלך בארץ לארבה ג' אבל יעקב שכחתי בו שמירת שבת שנאמר ויש לי י. ויתן את פני הצדי שנכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבפור יום ירש העולם שלא במדה שכתוב ויש לי י. ופרצת ימה וקדמה וגו' ע"כ. והוא פלאי, הלא ירדו דרשות חז"ל ויבא כהן על פסוק עקב אשר שמע אברהם בקולי ג' ופאשתה מי. שיקיים אצתי כל התורה עד שלא ניתנה ואפילו עירובי תבשילין, ומסתמא קיים כל מצות שבת שהבנת חלליתו כללותיתן ופרשיותן ודיקדוקותן, ואף אפשר לומר שלא קיים מצות שמירת שבת ח"ו, ואם מפני שלא כתוב בו בהריא בהתורה שקיים מצות שמירת שבת כמו ביעקב, זה אינו מוכן כלל כיון שבאמת קיים כל מצות השבת כהלכתו כמו יעקב אצ"ה וכי מפני שלא כתבה התורה עליו בפירוש שקיים כמו שכתבה על יעקב מתמה וה לא יוכח ח"ו לנתלה בלי מצרים ולא יירש העולם רק במדה: **אבל** כשום לא י"ל שזה רואי אמת ברור שאבותינו הקי קיימו כל מצות התורה עד שלא ניתנה כללותיתן ופרשיותן ודיקדוקותן אר כיון שלא ניתנה עריין המתהייק ע"כ היו יכולין לקיים מצות התורה שלא עיי לבושים של עכשיו הכתובים בהתהייק, ולהביין זה, דהנה כל מצות התורה הם אורות עליונים וקדושים אשר אנתנו וישאל בני אל חי צדיקים עליונים ומצותצתים, הינו לקשר ולייחד אורות עליונים ומצותצתים, הינו בעצמותינו כל מצות בהחילו ורחימו ובכוונה קדושה איי מתייחדים ומתקשרים כביכול אורות עליונים חסותהים והקדושים אשר כל מצות נמשך מהם, אך איי לייחד ולקשר ולקיים אורות עליונים רק עיי לבושי התורה דוקא, כנון מצות ציצית ותפילין סוכה לולב וכדומה, ובלא הלבושים הכתובים בהתורה איי לנו לייחד ולקיים ולוונ אורות תליונים, אבל האבות הקי

במח, שלא ירד בשבת כל עיקר, ע"כ. ולכאורה שלא דבשלא ברוב כנון גינא היינו שבעיני ירד שני עומרים, כרי להכין עבור שבת מה שהיו פריכין בני ישראל לסעודת שבת ותנו ברכה באמת, אמת וקדוש כנון שלא ירד בו כל עיקר והוא פלא מהו קדושה זאת, ולכאורה הוא להישר צימון קדוש וטהור ורוחני כאשר היה הפך מהחזון והת לידר בשבת קודש דוקא, ואו היה קדושתו כנון שמוון עליון רוחני וקדוש ירד בו דוקא, אבל בשלא ירד בו מהו המקדושה:
אבל בתמיד לב ושום שכל יש לפרש: דהנה כתוב ושבת ג' י. כי ששת ימים עשה ג' ואת הארץ, היינו שבריאית העולם מתחלתו לא היה רק על ששת ימים ולא יותר, רק כשבא שיק אחי מתחיש מתחיש מעשה בראשית עוד על ששת ימים, וכל הואי ימים כלולים בשבת קודש, וכל המעשות והברכות והחסדים אשר צדיקים הואי שים קבול הכל משבת קודש, שהכל כלול בו, היינו שבשבת קודש נמצור עוד מחיש מהו המטה והמכוון ומשן רבות עלאה קיישא פו י"ג נהרות המוכיין שמון אפרסמון ומחיות על צמנדור כל המעשה בראשית, והואי ימים מקבלין שפע קודש להשפיע מדי יום ביומו לפי מה שהוא צריך, והיו נכרון למעשה בראשית, כמבואר. והנה אצלנו ואצל עולמות התחתונים הוא קדושה גדולה ונפלאה אך שאנו מקבלין שפע עליונה ושחורה ומקום גבוה בשבת קודש, אתר דחיין דבכלה כיה אשתכח כמי"ש וקמה י. ים החכמה תורה בעליה אבל אצל השפע עצמה הוא ירידה בכיכול מעולמות עליונים וקדושים לעולמות התחתונים, ואם היה ירידת השפע בשבת קודש, יוש צמנו היה זה בביכול ירידה אצל השפע עצמו, ולזה קדשו כנון שלא ירד בו כל עיקר, י"ל בשבת צמנו אינו ירדת השפע רק כל יום ויום מוריד השפע בינונו לפי מה שהיה כלול בשבת קודש וכל השפע עצמו, והו שאנו אומרים בכל יום היום יום פלוג בשבת, אבל בשבת איך בו שום ירידה לכל דבר שבועלים, והו לקדשו כנון

הנשמה ואם ח"ו הולך אדם בדרך לא טוב או מרגלא בפומיהו ראינשי כמה חמור עבדו ותולין וקלקלה בחומר המנושם היינו האדמה שהוא בא ממנה, וכל זה פעלה האדמה במעשיה שכל הפעולות הרעות אשר יעשה האדם הייחס אליה דהיא האם והשורש לגוף החומר אבל מעשה השוב יתייחס אל האב שהוא הנשמה אשר שורשו הוא חכמה עלילה, ושי"ה בו חכם ישמע אב כשכונן הוא חכם והולך בדרך הטוב והישר או ישמע אב"א שהוא הנשמה הגבה מתכמה עלאה המכונה בשם א"כ, אבל בו כסיל בחישה הולך ומקלקל מעשיו חונת אמו, הוא האדמה אשר הוא האם והשורש שהולידה את הגוף והולין תקלקלה בה והכן זה: **ועל** חכין דברי הכתוב וישיא נ' פה וזכרתי את בריתי יעקב וגו' והארץ אכזר.

דבשלא נכירתי האבות נהא דכוותם ג' עלינו אבל מה אנו לן זכירת הארץ, אך לדרכינו נהא י"ל דאכזר את הארץ אשר חסאה וממנה נלקח האדם והארץ גרמה שקילקל האדם וילך אחר חומרו חרע אבל מצד נשמתו לא היה חסאי כלל כמש"ל באריכות:
ובין י"ל פ"י הפסוק במדש קדושים ושי"ש, נט וכי מבואר אל הארץ ונטענתם כל על מכל, דהאי כל אינו מוכן, ולדרכינו יבואר על נכון דכיון שהארץ כיוונה לטובתנו וקלקלה את עצמה שלא להיות טעם עץ ופרי שוין רק עושה פרי וקבלה עונשה עכרנינו לכן מוטל עלינו וראוי ונכון לחקן את פגמה וכגמול ירה נשיב לה, וכי נבוא אל הארץ מחוייבים אנתנו לחקן פגם האדמה, ושי"ה ונטענתם כל על מאכל היינו שכל היצי האו ראוי למאכל ולא הפיר לכך אלא הוא טעם צעו ופריו שויים, והכן כ"ז היטיב, והמסכיל יעיין בדברי האר"ל בפע"ח בשער ק"ש שעל המטה וימצא קצת מברכינה אליה: **ויכרך** אליהם את יום המפני וגו'. נמדדש וכדש כנון, ר' ישמעאל אומר ברכו כנון וקדשו כנון, שכל ימי המפני היה ירד בכל יום עומה אחד, ובי"ש שני עומרים, וקדשו

במעשיו אים ילק בדרך הטוב והישר או יהיה עליה לכל העולמות וכל הנמצאים ואם ח"ו יקלקל מעשיו יפגום וכל ח"ו וירדו לטשן כל הנבראים הרוחניים והגשמיים בבחינה התחתונה, או התיישרה הארץ בלבד ואמרו כיון שהאדם קרוב לחסא מתמה צעד היע ואו יבא פגם גדול בשורש נשמתו ולא יועיל שום חקון ותשובה, אשר לואת התחכמה האדמה ושינתה תחילה ציווי הבורא ית, כרי שאח"כ כשיחסא האדם ח"ו יהא לו אמתלא נכונה והוא מפני ששורש גופו הוא פו האדמה ששינתה מכבר רצון הבורא יתברך ותולין תקלקלה במקלקל ולא יתלו החסדון והסדון בעל בנשמה הרוחנית, ומסה הארץ על כבוד שמים ועל האדם להקל מעליה עונש חסא מחמת ששורש האדם אשר נלקח משם הוא האדמה הרע את מעשיו וא"כ איך חסא האדם גדול כ"כ ונמצא מעשיו בזה הארץ עברות גדולה ולשם שמים נמכוונה, וע"כ לא נענשה הארץ תיכף כי קמי שמאי גלא כוונתה הרצויה שהיתה רק לכבוד יוצרה ולטובת האדם, אך כשחסא האדם אל נפקדה על חסאה כרי להוציא רצון הארץ מבה אל המפעל דאם לא נתן לה חשי"ת עונש כלל אז לא היה גרוע הדבר שחסאה כלל והיה א"כ חסא האדם קשה מאד ולא היה נשלם רצון הארץ אשר עיקר כוונתה בחסאה היה רק עבור זה שתלו חסא האדם בה, וז"ש רש"י ז"ל לפיכך או כשתקלקל אדם על חסאו נפקדה גם הארץ על חסאה כדי להוציא רצון הארץ מבה אל המפעל ולהקל מצל האדם עונשו, מאחר שנלקח גופו מהאדמה אשר חסאה תחלה ונמשך האדם כשבעו אתר שורשו, והכן היטיב:
ועל חכין דברי קדשו של שהמפני"ה נשפ"ה י. א. כן חכם ישמה אב כנון כסיל תונת אמת, ולכאורה יפלא למה ייחס הטוב והשמחה לואב והרע והתונה לואם, ולדרכינו יבואר על כנון, דהנה בעינו רואות כשהאדם הולך בדרך הטוב והישר בעינו אליהם ואדם אז כל רואי יאמר כמה גדולה נשמתו של זה האישי ומלייחסין הטוב אל

מוחקי כנס אלוהינו בטעה שאני משפיע לכם גדולה אמת ממעשים עוונתם לפני, נחמי גדולה לאברהם אשר (נחמיים יו ט) ולאני שפר ואפר וכו', יע"ש. דהנה ענין גדולות ומשיבות היה באחד ממשו אופנים, יש מי שגדול בעצמותו כמותו ואיכותו, כמו מי שקנה שלימות בעלמו כמותו ומקמה לו נאה ומה למוטרו, ולייטו כבס גדול שמלויין גדולתו בעצמותו על ידי שפע המורה והמקמה שבו. ויש גדלות ומשיבות שאינו לפני הדבר בעלמו, כי אם על ידי מלכותו, והיינו שהוא גדול נגד הקטן ממנו. וגדול כזה אינו מלך עצמותו כי אם על ידי ערך המלכות נגדו, שאם הדבר שבנגד קטן אוי הוא נקרא גדול אף על פי שבעלמו אינו גדול ומשוב על דרך שפירש האלפ"ך (יש יטס) (אמה בעלמו) [ויצטר כנס] מכל העמים וגו', כלומר בהעריך אומנו נגד העמים יודוע.

ובדה אמרתי לפרש הפסוק נפרצתם בלך נחמה נב טו בן עם לבד יטבון וצויה לא יתחב, להיווך מדברי הי"ט אלפ"ך, י"ל שהם ימוסי ומצוים אף כהפן עם לבד, ונפרט לא יתחב, הכונה שהמשיבות שלהם אינו על ידי הגוים משום שהם קושים, ולפי מרכס אומיה הישראל משובים נקראים (ועל לספור דברי בלן שאמר (טס נב ז) עמה ילמנו הקהל אמת כל סצותינו, כלומר על ידי שהם מצד לנו על ידי זה מכלל מעלתם ונחמיה), כי מי מנה שפר יתקף (טס נב) ופירש רש"י ז"ל אין משוב צלזום שהם מקיימים וכו', אם כן גדולים ומרוצים המה מעלתם לא על ידי ערך המלכות נגמם.

הן ממשיכו והאזה יחמלן הנ"ל אצל במוכות שישראל עושין משובה מהשה הדונות נעשו וצויה וממלא מצדנה מה שהמשה יהיה גדול יהיה גם המורה גדולה, ואם כן המלצה כן המלמה יהיה לנו לנרעושה, שאם המשה יהיה קטן וקל גם המלצה יהיה בערך מיעוטו. וזה שאמר הכותב אף כמתה עשר יום למש נאמסם אמ מצומה הארץ, היינו המעשה שעשה הארץ, כי עד עמה לנו לרפון למצומה הארץ היינו להמעשה שעשה הארץ שישיה באמללה והיה לנו למללה, אצל עמה בע"י יהיה לנו למוכה למסוף אמ מצומה הארץ והיה נאמכמה, ולכן ממונו מנ לה, כי או יהיה השמחה בעצמותו, והפן.

כמותה יצרו הרים, ואו ינה פנים גדול ולא ייעול לו עום סיקון ומשובה כ"י, אשר לואם הממכה ושימיה היא ממלה לוי הנורה ימכר, כרי שאמר כן כשימשה האדם כ"י יהיה לו אמתלה נכונה, והוא מפני שערש גופו הוא כן המלמה (נחמיים ז א) ששימיה מכבר רצון הנורה ימכר, ואם כן אין משה האדם גדול כל כן, ונמלה שעשהמה כזה עבדות גדולה ולסם שמיס נכונה. וזה שכתב רש"י ז"ל לפיך כמתקול אדם על מטמו נפקדה גם הארץ על עמיס נכונה. וזה שכתב רש"י ז"ל לפיך מטמה, כרי להויה רצון הארץ מנה אל השועל ולהקל מעל האדם עובדו, מאמר שולקם גופו מן האלמה אשר מטמה ממלה ונמך האדם נטבטו אמר שורבו, עכ"ל בקולור נמך עיי"ש.

ובקריים עור הקדמה ידועה מספר קדושה לו (יש האה"ט) על המדש (נחמיים אמה שיי"ס) ולקחם לכס צוים הרשון, והלא עיי"ש הא, אלא רשון לחשבון עונות. כי הנה ברלאם הנהו וצוים הכפולים עושין מצומה מרמה חודונות נעשו כנגות (יחט שי"ג) ומה לו לחשבון, מושג שלא יחבר ולא יפקדו, אצל במוכות עושין מצומה מלמה חודונות נעשו וצויה, או רשון לחשבון עונות שעשו וצויה, עכ"ל.

דבורם מדבריו שעד פוקות אשר ישראל אינם עושין מצומה רק מרמה, ונשאל למה עכ"ש שנגמ, ועל אונג עיי"ש לרפון כפרה, וכרי להקל למה גם מושג על אונג לרפון אנו למטה של הארץ, ואדם יקרו עפר מן האדמה ונמך אמר שורש ענשה כלפי הרכ

וצדקה יז דהנה אמתה כספר אונה ישראל (יש נחמיים) למרש הפסוק (נחמיים ז א-ב) ואמר אלהים מדש הארץ וגו' עך פרי רש"י עך פרי שיהיה עשם הניך כעשם הפרי ויהא לא עשמה כן וגו', לפיך [נחמיים א] אמת על עיני נפקדה גם היא על מטמה. וכמה כספר הי"ל ח"ל בקולור, וכמה צונונו כזה דהאי לפיך אין לו שייכות וקוסור לקודם, ומה שייכות יש למטה האדם עם מטה הארץ. וי"ל ללמורה יסלא מאור מאין זה זה שמתמה הארץ נגד יצורה וקויה ימכר, בעלמה האדם שיהא כשר ודס שייך שפיר לפעמים שיעטמה מפני הוצר הרע השוכן בקרבו, אך שאר הנמלאים בעולם אשר הם ששים ושמהים לעשות רצון קוים כי אין להם יצר הרע, על כן מאין זה להאריך זה הרצון למטוה, אך י"ל דהנה צלמה הארץ לא מטמה כלל, ומלכה עשמה עבדות גדול ומקורות נפש ציה, ונמאמר חו"ל (יש נב) גדולה עערה לאמה. דהנה הארץ היא סוד ארץ עליונה הסכלמה והצויה והמהה כרמת אלהים כל מעשה כרמשים, ועל כולם השליט את האדם והכל צדי האדם ומלויין כמעטוי את ילך בדרך הסוד והישיר, או המשיכה הארץ בעלה וממרה כיון שהאדם קרוי למטוה

ודוע מאמר חכמינו ז"ל (ומא פ. ב.) שעל ידי תשובה מרואה הזדנות נהפכו לשוגגות, ועל ידי תשובה מאהבה הזדנות נהפכו לזכיות, כאשר איתא שם והקב"ה ברוב רומיו חסדיו הרוצה בהקנת השבים לפניו באמת וכאהבה, כאמור (נחמ חפלה י"ב, ומה מוכא בגמרא (י"י טו"כ נ"ב.) על שלשה הקב"ה מתחרט, ואחד מהג, על היצר הרע. והנה כזה הטענה כאנו לפני השם יתברך, לאמר לפניו מה אשמים אנחנו על פגרינו ואשמותינו, הלא אמה גרמה לנו, מה פשענו ומה חטאנו לפניך, סור נא מעלני היצר הרע ואז בודאי נעבוד אותך ביראה ופחד ממך. וכשמוע הרהמן הגדול טענות בני, אז ירם רחמנותו יתברך ונשא את העונות למעלה מאתנו, והמצות נשאר אצלנו לחיותם מליק יושר בטרנו, להשפיע לנו רב טוב הצפון.

וזהו שאמר הכתוב ימי אל כמור נשאר ערף, דהיינו מי אל גדול כה' אלהי ישראל, אשר מתנהג במרוחיו המרד במדה טובה וישרה, דהיינו שעונות נשאר מאתנו למעלה למעלה, ואז הזכיות נשאר אצלנו למליק טוב בערנו לפני יתברך, וזהו שאמר הכתוב ישוב ירחמיני, דהיינו שהתשובה אשר הם עושים מאהבה, אז היא גורמת שיכבשו עונותינו למטה, והחטאים ישליך במצולות ים: L

הנה הוא על ידי פרס שאומרים במקום חג הטובות, אבל זה הוא סוד כמסד ואין אנו יודעים זה, אבל זה אנו יודעים שעל ידי חרה ומצות שאנו עושים בתו הטובות נעשה זה החיוב. ע"כ. ה' ראה בריה לך כאן. וי' קודמה להנה הקדושה הרביעית: ונראה דהו השם דמי חג המעשר והולכי, דעיקר שמות חג הקדש ימן שמחתי, דעיקר הכתובים נמלל על עונותי, ובהו הטובות אז נחשבו לזכות, אז מנישך במקומו כשיעלה רשמיא. לכן ביס הראשון של חג, שנמשך המצות הוא היצר הרע לזכות, אז מנישך המצות במחלה ענות חשבו חשבוה נחמשה, ובהו השלישי יתח נחמשה כה' ע"כ. י' ע' דורשים לראש השנה ר"ה בגמרא ורב חמד שהרחיב רבינו בבבאי הענין.

הפסרת שבת משובה

א' כי אז כמון נשאר עין ועובר על פשע לשאריה נחלתו, לא החזיק לעד אפס כי חפץ חסד הוא, ישוב ירחמיני וכבוש עונותינו (מכה ג' י"ח.) ואיתא בגמרא (י"י) י' א' על זה, חר אמר נשאר וחד אמר כובש'א, פירוש נשאר העונות בכף מאזנים, והקב"ה ברוב רחמינו חסדיו מטה כלפי חסד, דהיינו שנשאר הצד עבירות למעלה, ואז מבריע ממילא הזכיות. וחד אמר כובש, דהיינו שכובש הכף של העבירות, ואז ממילא הצד של מצות מבריע למטה, ודהיינו מטה כלפי חסד. והנה לכאורה יש לדקדק בפסוק הנ"ל, ימי אל כמון נשאר ערף דהיינו עונותינו דהיינו ערף עונותינו דהיינו עונותינו למעלה, שנושא המצות למעלה. ונראה לתרץ, דאיתא בגמרא (נחמא אמר, כפ' זלקחתם לכם ביום הראשון) ויקחו נט, ופי' ראשון הוא וכו', אלא ראשון לחשבון עונות. שלכאורה אין לשמחה וטוב לב, אזי החשובה הזאת יתשובה מאהבה'י.

א' ז"ל הגמרא: בית הלל אומרים יורב חסד' (שמות ל"ה, ט.) מטה כלפי חסד. היכי עבדי, רבי אליעזר אמר כובשו שנאמר ישוב ירחמיני וכבוש עונותינו, רבי יוסי בר תרנא אמר נשאר שנאמר נשאר עין ועובר על פשע. ע"כ. ב' כפירוש רש"י בערתי ת. ב' (יה במס) דהאי יוכבי ר"ל יחזקיה כובש ומסתי עונות חת מחילת כסא הכבוד כדי שיכריעו הדין, ואם כן קאי יוכבי' על העונות. אמנם ב"ה שם פירש רש"י דהאי יוכבי' ר"ל כובש את כף המאזנים של זכות ומכריעין את העונות. ע"כ. ג' ע"פ לשון הכתוב משלי י"ב, ד' ע"פ לשון הכתוב ישעיה ב' י"ט. ה' ע"פ לשון הכתוב ישעיה נ"ג. ו. ע"פ פיר עין חיים שער חג הטובות פ"ג: ערב טובות יש להרבות בצדקה, והוא כי עשה עליה רחל הנקראת צדק, ויש עין חלק הקופה לעניים. ע"כ. ופי' פ"ד בהגהת הר"י צמח: הדר"ז ז"ל היה נתון בפרט טובות הקופה לעניים, ואמר שאז מוילי הצדקה מאוד מפני שאז חל הנקראת צדק עולה במקום הצדקה. ע"כ. וראה בני יששכר מאמר חסד' מאמר י' אחזיתו כד-ל, ד-ל. ג' ע"י תולדות אחרן טובות ד"ה תציא: שמעתי מארמ"ר הארז החסד המפורסם ז"ל, שאף על פי שביים כיסוד מחלו לאדם כל עונותיו, אין על פי כל נשאר חסד ועיקר הוא להוציל כל הדברים בתו הטובות, שיגשה מכל הדברים ויזהר ויטהר מכל הכתמים. ואמר, שיעקר חיקון

כה בראשית

העמקה ידע היטב את הראוי והנאות לבריאה, ושלא יתכן זמן אחר לא לפני לא לאחרי, ואחזנו לא נכל להשיגו, כמאמר י'ל "זמן היה לו לעולם שיברא וכו'". כן היום המיוחד ממנו יתבד לקביו גלויות, הוא ולא זולתו לא ביום מוקדם ולא מאוחר. וזה שאמר "גדול קביו גלויות כיום שנבראו בו שמים וארץ!" "כינה לעיתים" — דרוש נה

שכר האחרון שלא עבד על ציוני ה'

י'עץ פרי עושה פרי למיני" (א יב)

"ישראל טעם העץ כטעם הפרי, והוא לא עשהה כן אלא יתוצא הארץ וגי ועץ עושה פרי — ולא העץ פרי, לפיכך כשנתקל האדם על עונו נפקדה גם היא על עונוה" (רש"י)

"יוראה לי טעם הגוף" — כותב רבי חיים כהן רמפאנטי, אב"ד דל"ק אוסטראה — "במה שבור השי"ת בארבעה מינים שבהם דוקא שהא הפרי עץ החד אחרון ולא פרי אחר, כמו שאמר במזרא (סוכה לא) "לא מצא אחרון, לא יביא לא פרוש ולא רמון ולא דב אור וכו'", אף שלא כתב בתורה רק פרי עץ החד ויש כמה מיני פירות שהמה גם כן החד, אבל לפירוש רש"י הנ"ל נכל לומר שהטעם משום שכל העצים עברו על ציוני ה' שיהא טעם העץ כטעם הפרי, ורק אחרון טעם ענו כטעם פרי, כדאיתא במזרא (שם. לה): "ה'ר פרי עץ החד — שטעם ענו ופרי שוה", לכך זכה שיהיה נבחר למצוה. ולכן הקשו במזרא (שם): "ואימא פלפלין?", שגם כן טעם ענו ופרי שוה, והתוצאה הנמרא: "משום דלא אפשר, דלא מינכרא לקחתא".

בדומה לכך כתב גם האדמו"ר בעל "שפת אמת" מזור (בחדושינו למסכת סוכה). וזה לשונו: "גם אפשר לומר משום שכן היה הציוני בברית האלנות שיהיה טעם העץ כטעם הפרי, לכן פרי זו היא החד".

ואמנם, קדם לשיניהם המאון רבי דוד פרנקל, ואב"ד בולין, בעל "קרבן העדה" על הירושלמי, שכתב בשם אביו: "שישאר אלילות שינו ממה שצוה הברא שיהיה "עץ פרי", דהיינו ענו ופרי שוה, והם שינו "ועץ עושה פרי", מה שאין כן אחרון

כבונא שלל רב

כר

והנה, חרש"ם על פסוק זה (הובא דבריו בספר "הוספות השלם" לספר רבי יעקב גליס זצ"ל, אות יז) כתב: "אין כתיב כאן 'ויהי לילה ויהי יום', אלא 'ויהי ערב' — שהערב יום ראשון ושקיע האור, ויהי בקר — בוקרו של לילה, שעלה עמוד השחר, הרי הושלם יום אחד מן הוי ימים שאמר הקב"ה בשירת הדבורת, ואח"כ התחיל יום שני 'ויאמר אלקים יהי רקיע'. ולא בא הכתוב לומר שהערב והבוקר יום אחד הם, כי לא הוצרכנו לפרש אלא היא היו ששה ימים, שהבקר יום ונגמרה הלילה, הרי נגמר יום אחד והתחיל יום שני", עד כאן לשון חרש"ם. ואם כן צדקו דברי הגר"ש היימן, ולעולם במעשה בראשית, קודם בראת הכוכבים והתחילת סיבוב הגלגל — לא שייך מושג של לילה, אלא רק של ערב. וכשם שגדלותו של סריס אינה תלויה בשערות כשאר בני אדם, כך המושג לילה קודם בראת הכוכבים אינו תלוי בכוכבים.

(מעניין לציין כי הגר"ש גליס זצ"ל כבד העיר בשולל דברי חרש"ם ש"חאבן עזרא" התקיף בחריפות דברים אלו, ואולי דברי הקובץ שיעורים" יעלו בקנה אחד עם דברי ר"אבן עזרא).

"קובץ שיעורים" — פסחים סימן ב'; "ירושוש רבי שלמה" — בתבים והשובות סימן יט; "בעקבי יעקב" — בעקבות "הוספות השלם" — כבתי"

הבריא והגאלה — בדיק בומין

י'חיי ערב ויחי בקי יום אחד" (א ה)

במזרא בספרים (פת) שנינו: "אמר רבי יוחנן: גדול קביו גלויות כיום שנבראו בו שמים וארץ. שנאמר 'ונקבצו בני יהודה וגי' כי גדול יום יזריעאל, וכתב 'ויהי ערב ויהי בקי יום אחד'".

וחקשו: מדוע תלה את הענין ביום, שאמר "כיום שנבראו בו שמים וארץ", ולא תלה הענין בעצם בריאת העולם, לומר שגדול קביו גלויות כבריאת שמים וארץ?

ונראה — כמב המאון והדרשו רבי עזריה מינץ — דהנה אחר מסענות המפקקים בגאלה השלמה היא אורכה של הגלות, ועד מתי ימותין ה' לגאלנו. ועל כן אמר ר' יוחנן, ששעה זו בטלה מעצמה ואין לה שחר כלל, כי שאלה זו היא מעין שאלת בריאת העולם, למה היתה הבריאה כיום שנברא, ולא כמה וכמה אלפי שנה קודם. ברור כי שאלה זו היא סכלות גמורה, כי הוא יתבדד בחכמתו

"אמרה יודע לפני הקב"ה: רבנו של עולם, אפשר לפני מלכים שישתמשו בכתב אחד? אמר לה: לצי ומעט את עצמך. אמרה לפניו: רבישעי, הואיל ואמרתי לפניך זכר הנון אמעט את עצמי? אמר לה: לצי ומשול ביום ובלילה. אמר לה: מאי רבותיה? דשרוג בשחרה מאי אחי? (נר בצחרים אינו מאיר - רש"י) א"ל: זיל לימנו בן ישראל מימי ושנים. אמרה לה: יומא (חמה) - רש"י) נמי איראפשר דלא מנו ביה תקופתא, דרתב "והיו לאותות ולמועדים ולימים ולשנים". א"ל: צריקים יקראו בשמך - יעקב הקטן, שמואל הקטן, דוד הקטן. חזיה דלא קא מייחבא דעתיה, אמר הקב"ה: הניאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח, והיינו דאמר ר' שמועון בן לקיש: מה נשתנה שיער של ראשחודש שנאמר בו "לה" ? אמר הקב"ה: שיער זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח". עד כאן לשון הגמרא.

בתחילת מסכת שבועות, כתב בזה ח"י פירוש נפלא:
 "כלומר: כיון שאמר לה הקב"ה: 'למשול ביום ובלילה' - ולא נתיישבה דעתה, אמר לה: לך, וימנו בך ישראל ימים ושנים' - ולא נתיישבה דעתה, אמר לה: לך, צדיקים יקראו על שמך - ועוד לא נתיישבה דעתה, אמר לה הקב"ה: חנוני עושה לך כבוד שמישב דעתך תחת עוונותיהם. ומאי ניהו? שיהו ישראל בכל ראשחודש מקריבים קרבן לפני לכפר עוונותיהם. לפיכך אמר הקב"ה לישראל: הניאו כפרה לפני בראשחודש לכפר עליכם, כדי שתשלמו עלי בקרבן כפרה זה את הכבוד שאמרתי לשוות לירח בשביל שמיטתו, וזה הוא פירוש 'הניאו כפרה עלי שמיטתו את הירח', עד כאן באורו הנפלא של ח"י.
 ר"ף - שבועות דף א. (פרשי הר"ף)

על יצי מעוט הירח, התאפשרה טעות אלו שעשאוהו עבוד-הירח

מן הראוי לעמוד על הערתו המעניינת של הגאון מהר"ץ חיות, על חטעם שהובא בגמרא למה שנאמר "לה" בשיעור ראש חודש - שאמר הקב"ה "שיעור זה הוא כפרה על שמיעטתי את הירח" - והרי חומב"ם ב"מוות נכונים" כתב טעם אחר לשינוי זה?
 זה לשון חומב"ם (מווה נכונים, פדק סי'):
 "וראיתי להעיד על דבר נפלא מאד, והוא אמרו בשיעור ראשחודש לבר

שקיים מצות בוראו וטעם עצו ופריו שוות, ודאי הודך הוא, שלא ברא הקב"ה דבר חסר בעולמו במעשה בראשית ובוראם משבתם - מי מנמי?
 שו"ת פ"ס חיים: "ישפא אמת" - סוכה לה:
 "קרבן הערה" - פ"ג פסכת סוכה הלכה ה'

יש בנותן ענין לחוסף כאן את פירושו של חרש"א במסכת יומא (כז) שם מביאה הגמרא את המעשה באותו כהן שניסך את המים בתג הסוכות על רגליו (כיון שהיה מן הצדוקים שאינם מורים בניסוך המים) ורגמותו כל העם באחרונהו, כדי להוכיח שניסוך המים הוא בשחרות.
 ופירש רש"י, שההוכחה היא ממה שהבירייתא הקפידה לציין שהמים רגמו את הכהן באחרונהו, ולשם מה חשוב לציין פרט זה? אין זאת אלא למדנו שניסוך המים הוא בשעת נטילת לולב, דהיינו בשחרות - ולא בין הערבים.
 ותמה חרש"א על דבריו: "ודלמא נקט 'אחרונהו', שלא חשו לכובר מצות האחרונה ורגמותו בהם? ויש לומר דהיא פשיטא, דכיון שהכירו בו שהוא צדוקי - זהו כבוד של אחרונהו לקדש בו השם בענין כזה".

והיינו, שכיוון שהאחרונהו ציינת בומן בראיתו למאמר הקב"ה, ואילו הצדוקים כופלים בציינת לדרישות חל"ל - זהו הידורו של האחרונהו שירגמו בו את הצדוקים!
 רש"א - יומא כז:
 (עוד בענין זה: עיין מה שהבאנו במרישת תולדות, על הפסוק (כז, כז) "ראא רוח בני כריח שדה אשר בירכו ה'", בשם בעל "עיני יעקב")

פירוש נפלא בדברי הקב"ה 'הניאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח'

יזעש אילוקים את שני המאורות תרללים (א, טז)
 "שניים נבראו ונתמנפה הלכה על שקיפונה ואמרה איראפשר לשיי מלכים שישתמשו בכתב אחר" (רש"י)
 מקורו של רש"י - בדברי הגמרא בחולין (סז), שם מאריכה הגמרא לתאר את מה שאמר הירח להקב"ה ומה שהשיבה, וכך אומרת הגמרא: